

*Acta synodi particularis van Suydthol-
landt, gehouden tot Gorichum ende begon-
nen den 8 Augusti 1606.*

Nae den gebede tot Godt door JOHANNEM BECIUM, assessorem des voor-
gaenden synodi, gedaen, sijn bij den broederen, dienaren des woorts Goods
ende ouderlingen, vercoren tot praesidem deses synodi D. JOANNES BECIUS
voorsz., tot assessorem JOHANNES BERNARDI¹⁾ ende tot scribam CASPARUS
GREVINCHOVIUS.

De dienaren des woorts Goods ende ouderlingen, tot desen sijnodum
verschenen, sijn geweest dese:

Uijt den classe van Dordrecht: JOHANNES BECIUS, D. HENRICUS BOXHOR-
NIUS en HENRICUS SWALMIUS junior, dienaren des woorts Goods tot Dordrecht,
Breda ende Beijerlandt respective, ende WILLEM PETERSZ, ouderlinck tot
Dordrecht.

Uijt den classe van Delff: JOANNES BERNARDI²⁾, ISAACUS NERANUS ende
HENRICUS PROELIUS, dienaren des woorts respective tot Delff, Vlaerdingen
ende Pijnaecker, ende BORGER JANSZ, ouderlinck der kercke tot Delff.

Uijt den classe van Leiden: D. EGBERTUS AEMILII, JOHANNES NOBELIUS
ende FLORENTIUS MARCI, dienaren des woorts respective tot Leiden, Kou-
kercke ende Ougstgeest, ende WILHELMUS CODDAEUS, professor, ouderlinck
tot Leiden.

Uijt den classe ter Goude: D. HERMANNUS HERBERTII, LEVINUS VAN DEN
BORRE en ANDREAS STANGERUS, dienaren ter Goude, Schoonhoven, Oudewa-
ter, ende JOHAN ADRIAENSZ, ouderlinck der kercke tot Schoonhoven.

Uyt den classe van Rotterdam: D. CASPARUS GREVINCHOVIUS, NATHANAEL
MARLANDI ende D. HENRICUS SWALMIUS senior, dienaren tot Rotterdam, Schie-
dam ende Bleiswijk, ende PETER JANSZ NESCH, ouderlinck tot Schiedam.

Uyt den classe van Gorichum: JODOCUS GEYSTERANUS, JOHANNES ANDEL-
LIUS, REINERUS REINIERSZ, dienaren tot Gorichum, Meerkercke ende Har-
dinxvelt, ende ABRAHAM TEN HAGEN, ouderlinck tot Woudrichem.

Uyt den classe van den Briel: WILLEM KRYNSZ, JACOBUS FLORIANUS ende
PETRUS PILIUS, dienaren ten Briel, Suydtlant ende Plate, ende FREDERICH
CORNELISZ, ouderlinck ten Briele.

¹⁾ „Bernardi” O heeft „Berendtsz.” ²⁾ „Bernardi” O heeft „Berndtsz”.

Uyt den classe van sGravenhaege: D. JOHANNES UYTENBOGAERT, ABRAHAMUS LEWIUS en WINANDUS SCHULIUS, dienaren in sGravenhage, Rijswijk ende Schevelingen.

Uyt den classe van Woerden: PETRUS PETREIUS, GYSLAN DE SEGERS VAN WASSENHOVEN ende JACOBUS WILHELMI, dienaren tot Woerden, Bodegraven ende Arlanderveen, ende GIJSBRECHT JANSZ VAN CAMERICK, ouderlinck tot Woerden.

Uyt het graefschap van Buijren, Iselstein etc.: GERARDUS VERSTEGIUS ende JOHANNES HENRICI, dienaren tot Buijren ende Schoonrewerden.

Sijn vorder in dese vergaderinge verschenen van wegen de heren Staten van Hollant ende Westvrieslandt de hoochgeleerde, welwyse heren, mijnheren ende meesters ROMBOUT HOGEBETZ ende NICOLAUS CROMHOUT, raden ordinaris in den Hoogen ende Provincialen Raden van Hollandt respectie, om volgende haere Ed. credentie ende commissie regart te nemen in desen sijnode geen politijke saken noch eenige saken, den standt der kercke int gemeen aengaende, noch andere dan die, bij den particulieren kercken tot noch toe gehandelt zijnde, niet en hebben connen beslichtet worden ofte waeruijt eenige onruste, scheuringe ofte oneenicheit soude moegen rijzen, af te handelen, doende van alles rapport nae behoeren.

Sijn alsoch gecompareert met behoorlicke credentiebrieven tot dese vergaderinge D. HENRICUS COCHLEARIUS, dienaer der kercke tot Nimwegen, gesonden van wegen des synodi van Gelderlandt ende Sutphen; D. BERNARDUS THEODORICI NORDANUS, dienaer der kercke tot Groningen, van wegen des synodi van Groningen, Ommelanden etc.; JOHANNES NICASIUS, dienaer der kercke tot Middelshum, is absent gebleven ende geexcuseert; D. JACOBUS ROLANDUS ende HERMANNUS GERARDI, dienaren tot Amsterdam ende Enchuisen, van wegen des synodi van Noorthollandt. Ende sijn alle te samen der vergaderinge geweest lief ende aengenaem.

De credentiebrieven van allen gecommiteerden, heren, dienaren ende ouderlingen, sijn gelesen ende goetgekent, alleenlick dat de classis van sGravenhaege sich geexcuseert heeft voor desen geen ouderlinck te hebben conen senden, belovende nochtans in toecomende tijden (opdat dit in geen consequentie getrocken en werde) daerin te voorsien. Ende is mede geresolveert, dat voortaan de credentiebrieven, ten minsten van twee welbekende dienaren ofte van een dienaer met den zegel des classis onderteeckent ofte bevesticht, tot desen sijnodum sullen gesonden werden.

JOHANNES BERNARDI heeft gedaen uijt name des classis van Delff ende in plaetze ALBERTI VAN OSTERWYCK, cranck zijnde, de vermaninge voor ende tot een beginsel des sijnodi uyt Rom. 16 vs. 17, 18: Ick bidde u broeders, hebt acht op degene, die tweedracht ende ergernisse maken, etc.. Ende heeft hem de vergaderinge seer bedanckt.

Is goetgevonden de vergaderinge te houden des voormiddaegs van acht tot elf ende des naemiddaegs van twee tot vijff uyren.

1.

Dienaren des graefschaps van Buyren. — De dienaren des graefschaps ende heerlicheden van Buijren, Leerdam, Iselstein etc. sijn ingestaen bij den sijnodum, overgegeven hebbende hare credentie neffens zeeckere remonstrantie van den standt harer kercken, doende haer onschult, dat se seeckere jaren lanck tot den classen van Gorichum (daeronder sij geresorteert hadden) ende tot den sijnodum niet en waren gecomen overmits beletsel ende interdctie bij sijn Ghen. VAN HOOHENLOO, hoger memorien, ende dat se alsnu beschreven zijnde ende haer Ghen. VAN BUIJREN, soe van de gedeputeerden des sijnodi als henluijden aengesproken zijnde ende versocht, mochte lijden ende tevreden was (gelijck ooc D. UYTENBOGAERT verclaerde uijt haer Ghen. mondelinge onlanx verstaen te hebben) dat de dienaren, onder haer gebiet geseten, mochten comen tot den sijnodum van Suijdthollandt, doch dat haer Ghen. geen schriftelicke acte ofte ordonnantien om politike consideratien wille haren dienaren en conde geven. Ende bedenckende, off dese comparitie henluijden schier morgen mochte dienen tot naedeel in hunlieder bedieninge, versochten sij bij den sijnodo raet ende advijs ende hen in desen voor te staen. Soe ist dat de sijnodus raetsaem ende goet gevonden heeft de voornoemde dienaren bij provisie tot dese vergaderinge toe te laten in alsulcke hare gestalte ende als andere dienaren stemme te hebben, ende in gevalle van swaricheit (welcke de sijnodus wel verhoept neen) hen alle adres bij intercessie bij haere Ghen. VAN BUIJREN te doen, welverstaende dat de dienaren van Buijren, Iselstein etc. onder desen sijnodo tot op den generalen sijnodum bij provisie resorteren ende blijven sullen, mits onderhoudende goede kerckenordeninge ende correspondentie met den kercken deses sijnodi, comende voortaan tot het sijnodum met twee dienaren, gelijk sij alsnu gedaen hebben, ende staende onder de inspectie des sijnodi van Suijdthollant ende gedeputeerden desselven, gelijk andere kercken, ter tydt ende wijle in generali sijnodo anders, regart nemende op de plaetzen ende dienaeren der kercken ¹⁾ voornoempt, geresolveert sal sijn, waarinne de

¹⁾ „dienaeren der kercken”. Evenzoo L. O heeft „kercken der dienaren. Zoo ook H.

gecommitteerde dienaren van Buijren bewillicht ende alles getrouwelick nae te comen belooft hebben.

2.

Generale synodus. — Opt rapport der gedeputeerden des sijnodi van Suijdhollandt, wat in de sake des generalen sijnodi gedaen was, hebben de kercken gaerne verstaen, dat bij haere Ed. Mog. mijnheren Staten Generael den kercken acte van consent des generalen synodi gegeven was; hebben ooc deselve geaccepteert. Evenwel alsoe dese sijnodus verstaen heeft, dat meerderdeels in den sijnoden der provincien swaricheden gemoveert worden over seeckere clausulen, in deselve acte begrepen, alsoe desen sijnodo uijt het rapport der gedeputeerden derselve gebleken is ende de kercken hen lieten beduncken, alsof men eenige novatie ende veranderinge voorhadde in saken der religie ofte lere, tot noch toe in den kercken door Goods genade geleert ende staende gehouden, maer dat desen sijnodo daervan bericht gedaen is, soe door den heren gecommitteerden als den gedeputeerden deses sijnodi, sulcx de meininge van haere Ed. Mog. niet te sijn, soe ist dat de sijnodus, persisterende bij de suijsverheit der lere voorseit, nutte ende nodich hout allesins ende versoeckt, dat haere Ed. Mog. gelieve den kercken de hant te bieden om tot het houden des generalen sijnodi opt spoedichste te moegen comen, belastende den dienaren (diewelcke uyt den kercken deses sijnodi tot de convocatie praeparatorie, om te delibereren van den tijdt, plaetze ende manier desselven generalen sijnodi, comen sullen) te letten op de poincten, in de acte van consente voorsz. begrepen, om hare Ed. Mog. goet bericht ende vergenuegen te doen ende niettemin goede toesicht te nemen, dat de kercken (twelek men verstaet de meininge van hare Ed. Moge ooc niet te sijn) niet en worden geprejudiceert, versoeckende midlerwijle dese sijnodus ende belastende de dienaren, diewelcke tot de convocatie praeparatorie verschijnen sullen, bij hare Ed. Mog. aen te houden ende te versoecken, dat derselver gelieven wille de woorden revisie der Confessie ende Catechismi (alhoewel de kercken verstaen, dat in den sijnodo generali de Confessie nae gewoonlicke wijze behoert hersien ende overwoegen te werden) te versoeten ende andere bequame ende minst quetselicke woorden in de acta ofte brieven van de beschrijvinge des generalen sijnodi aen allen den kercken in de respective provincien te stellen, om den wedersprekeren geen voetsel noch oirsake van novatie (alsof men aen de lere selfs twijvelde) noch ooc den swacken eenich naedencken ofte ergernisse dienaengaende te geven.

3.

Lamuyden. — Die van de kercke te Lamuyden hebben te kennen gegeven, hoe dat sij doende waren om te beroepen seeckeren dienaer des woorts

Goods met name JAN CORNELISZ, denwelcken hen ooc bij eenige dienaren haeres classis van Woerden gerecommendeert was, welcken sij ooc gehoord ende sijne gaven hen wel bevallen hadden, versoekende dat de sijnodus hen willen toelaten om hem te beroepen, alsoe de classis van Wuerden haer hijrinne sochte te beletten ende haer eenen anderen, studiosum theologiae, was recommenderende, volgende, in regart van soedanige studenten, de goede meininge der Ed. heren Staten ende des sijnodi, alsoe sij seijden, den classem voor te wenden. Ende want die van den classe voorsz. gehoord sijnde, verclaerden dat sij met diversche van de voornaemste der kercke te Lamuijden versproken waren sonder raet des classis in desen niet te sullen doen, ende dat sij niettemin, onaengesien haer belofte, tegens den raet ende advijs des classis haren sin wilden volgen ende de classis daerom die van Lamuijden haerluijder ooge af te wenden van den dienaer voorsz., vermaent hadden, maer te vergeefs, dat de classis hijromme veroirsaeckt was haer tot den synodum te remitteren ende den synodo sommige vragen, desen aengaende, te laten voorstellen, soe ist dat de sijnodus verclaert heeft, dat de classis van Woerden heeft wel gedaen int promoveren der studenten theologiae voor anderen, maer alsoe die van Lamuijden ganschelick tot den voorsz. dienaer gesint sijn, is hen geconsenteert, konen sij hem met stichtinge krijgen, hem te moegen beroepen, welverstaende dat sij hare schult van hare haestige procedure dragen sullen ende vermaent werden vorder toe te sien, dat sij (gelijck alle kercken schuldich sijn) voortaan met goeden raet, oordeel ende correspondentie des classis in dese ende andere voorvalende saken handelen ende dat desen bij anderen in geen consequentie getrocken en sal werden.

4.

D. ARMINIUS *tegen de Wederdoperen*. — D. JACOBUS ARMINIUS wort alsnoch versocht bij desen, in de refutatie tegens den Wederdooperen te willen voortgaen ende specimina sijns aerbeits int licht te laten uijtgaen.

5.

Te letten op de redenen, waerom dat men ongedoopte personen niet trouwen en sal. — De kercken ende classen sullen letten op de redenen, waeromme dat men ongedoopte persoenen niet en sal moegen trouwen, om hijrvan den generalen sijnodo te kennen te geven, alsoe dese sake allen kercken int gemeen aengaet, blijvende niettemin de kercken bij tgene in desen, om geen gedoopte met ongedoopte te trouwen, volgende de acta der voorgaende synoden, geresolveert ende in observantie is, in haer geheel.

6.

DONTEKLOCK *wort versocht voort te gaen in tgene hem opgeseit was.* — Off wel schoen REGINALDUS DONTEKLOCK sijn excuse aen den sijnodum heeft

laten doen van sijne occupatien, waerdoor hij het tractaet, aen hem versocht nopende den tovenaren, besweerderen ende diergelijke, niet en soude connen volbrengen, soe is nochtans goetgevonden, dat hij ter begeerte deses sijnodi (soeveele hem doenlick sijn sal) in dit werck wil voortgaen.

7.

Translatie des bibels. — In de translatie des bibels blijven de voorgaende resolutien in haer geheel, alsoe dat D. WERNERUS HELMICHIVS uijt name deses sijnodi door D. ROLANDUM, synen collegam, versocht sal werden om int goede aengevangen werck te continueren, welverstaende, dat de revisie van tgene bij hem gedaen sal sijn, blijven sal bij degene, die daertoe geordineert sijn, ende dat bij den aenstaenden generalen sijnodo ijemant, een ofte meer, hem sal tot hulpe bijgevoegt werden om de plaetze D. ARNOLDI CORNELII saliger mem. te vervullen, gelijk ooc mede bij desen sijnodo voor goet ingesien is, dat men met de oversettinge der translatie des bibels, gedaen bij D. PISCATOREM, int Nederduijtsche, mocht ophouden, totdat in den aenstaenden generalen synodo daerop ordre mach gestelt worden.

8.

Aenteickeninge der kerckelycke geschiedenissen. — De classes blijven alsoch belast met het aentieekenen der historische memorien van saken der kercken deser landen ende, soe ijemant ijet heeft, D. MERULAE toe te senden, alsmede soe ijemant ijet anders in de historie DEMETRII sal moegen bevonden hebben in saken den kereken aengaende.

9.

Nichte met haren kouden oom te trouwen. — Op zeeckere saken van houwelick, dat een nichte met haren kouden oom soude moegen trouwen off dat, sij getrouwt zijnde, sulck houwelick behoorde gerescindeert te worden, van welken casum de gedeputeerden des sijnodi verstaen hadden bij de heren Staten ende bij sommige professoren wat swaricheits gmoveert te sijn, soe is nochtans bevonden, dat niet alleene de heren Staten selfs desen casum in te willigen geweigert hebben, maer dat ooc deselvige in den civilen rechten ende bij ordonnantie van de policie deser landen verboden zij. Ende sullen daeromme de gedeputeerde des sijnodi (onaengesien eenige exempelen, diewelcke geen wet maken en connen) bij den heren Staten aenhouden, opdat, gelijk dese casus ende diergelijke inclusive in de ordonnantie van de policie begrepen ende verboden is, bij ampliatio om der eenvoudiger, slechter luijden wille, die dit niet verstaen en connen, alsmede om der quaetwilligen wille, die hen somwijlen opposeren, door autoriteit van de heren Staten mach uijtdruckelycker gearresteert ende verboden werden.

10. **WILLEM VAN ISEREN.** — **WILLEM VAN ISEREN**, hebbende getuijchenisse der waerheit gegeven, alsoe hij voor den sijnodo verclaerde jegens eenen **MEES TONISZ** tot Culemborch, uijt den monde sijns neven, was in sijnen leven knecht **MEES THOENISZ** voorsz., waerom sij in verschil gecomen, beide van het avontmael des Heren gebleven, maer d'eene voor d'ander nae wederom tot den avontmale des Heren gecomen ende toegelaten waren, waerin eenige, alsoo **ISEREN** seggen wilde, hen seer geargert hadden, maer is gebleken, soe uijt seeckere acte van den kerckenraet tot Culemborch als uijt de handelinghe tusschen **ISEREN** ende den kerckenraet voorsz., gedaen voor den classe van Gorichum, dat sij met malcanderen versoent ende malcanderen de hant daerop gegeven hadden, soe heeft de sijnodus **ISEREN** voornoemt vermaent, dat hij in desen hem behoorde als onpartidich te dragen ende, hem gerust ende stille houdende, tot den avontmale des Heren gaen ende vorder de sake den Here ende der justitie laten bevolen zijn.

11.

COUWENBERCH. — **GILLIS VAN COUWENBERCH** (alsoe **HENRICUS COCHLEARIUS** van wegen des sijnodi van Gelderlant verclaert heeft) was ingedrongen wederom tot Zulickum in Bommelerwaert ende hadden die van Gelderlandt in sijn sake gedaen, doch dat het ontbrack aan d'executie bij den amptman derselve plaetze. Hadden ooc bovendien bevonden, dat **COUWENBERCH**, hen gevende schone woorden, midlerwijle toestont de lere **DAVID JORIS**. Ende sijn die van Gelderlant gebeden, gelijk ooc **HENRICUS COCHLEARIUS** belooft heeft te beneerstigen, dat sulcx eenen geremoveert worde.

12.

JOANNES GOSUINUS. — **JOHANNEM GOSUINUM** aengaende, diewelcke, een moninck geweest zijnde, op de Swaluwe soude woonen ende met een bagijn in concubinaetschap leven, lerende het pausdom, ende alsoe eenige meinen, dat hij gagie soude hebben bij sijn Excellentie, is goetgevonden, dat **D. BOXHORNUS** met assistentie **D. UJTENBOGAERDI** ende eenen van den gedeputeerden des classis van Dordrecht hijrvan aen sijn Excellentie ende sijnen raet remonstreren ende aenhouden sullen, dat soedaenigen geweest worde.

13.

Formula visitationis. — Wat belangt de formulam visitationis of inspectionis der kercken in den classen, is belast den gedeputeerden des sijnodi deselve uijt den acten der generalen ende particularen synoden met de resolutien, voor desen geresolveert ofte besloten, mits aenwijssingen waer ende in wat synodo ende artikel dat sulcx besloten zij, te amplieren ende

den classibus toe te seinden, totdat in den generalen synodo naerder daerop gedisponeert sal zijn.

14.

Papen te removeren in Hollant ende dienaren in haer plaetze te bestellen.
— Volgende den 21 artikel des laesten particularen synodi, 1605 tot Rotterdam, dat geen papen op den Hollantschen bodem haere pauselicke exercitie te oeffenen getolereert, maer bij den heren Staten gagie geordineert ende in haer plaetze goede Gereformeerde dienaeren in den kercken mochten gestelt worden, dat ooc dieselve onder sauvegarde ten platten lande sitende, mede begrepen moegen sijn ende vrij blijven, was bij den gedeputeerden des synodi geremonstreert ende bij haere Ed. Mog. diesaengaende wat gedaen. Maer, want hijrinne noch gebreck was, soe sijn de gedeputeerden des synodi belast, haere Ed. Mog. van tgene gedaen is te bedancken ende vorder aen te houden bij den Ed. Mog. heren Staten Generael of bij den Raet van Staten Generael, dat in de reste ordre gestelt ende versien mach worden, waervan de classis, daer het noodich is, den gedeputeerden des synodi in tijds sullen overschrijven.

15.

Profanation der sabbath-, vast- ende biddagen. — Insgelijcken sullen de gedeputeerden des synodi aenhouden, soe int particulier bij den heren advocaet ende den secretario der Ed. Mog. heren Staten van Hollant ende Westvrieslandt, dat de profanation der sabbathen ende der vast- ende biddagen, diewelcke meer drinckdagen dan sabbath-, vast- ende biddagen bijnae geworden sijn, mochten geweert worden, doordien de officieren selfs tappers ende vele van hen der christelijcker religie niet wel toegedaen en sijn, om met meerder ernst ende last ofte peine deselve uijtgeschreven te worden, opsoeckende verder de oude placaten ende uijtschrijvingen, ooc missiven der E. heren Staten, expresselicken van de sabbathen of sondagen niet te profaneren uijtgegeven, om bij de classen of kercken int particulier haere magistraten in de steden ende ten platten lande hijrvan aen te spreken ende te vermanen, alsmede door de gedeputeerden des synodi aen de heren Staten ende het Hof Provinciael te remonstreren. Des werden de classes ende kercken vermaent bij desen, hebbende notable exempelen van misbruijcken, daarvan waerachtich bericht zij, den gedeputeerden des synodi toe te schrijven, ten einde de misbruijcken mochten geremedieert worden. Hebben ooc mijnheren gecommiteerde den gedeputeerden des synodi belooft te adresseren, dat sij die placaten, diewelcke tegen diese ende andere misbruijcken sijn uijtgegeven, moegen vercrijgen, om daarvan den classen te adverteren, ende voorts te achtervolgen tgene art. 19 des laesten synodi, gehouden tot Rotterdam, geresolveert is.

16. *Incruijen der papen ende Jesuiten.* — Sullen alsooch de gedeputeerden des sijnodi aenhouden ende achtervolgen bij den E. heren Staten, indien dat de uijtschrijvinge bij de Ed. Mog. heren Staten van desen jaere aen allen officieren, tegen het incruipen der papen ende Jesuiten gedaen, niet en vordert (als men verhoept dat het sal), dat naerder daerin voorsien ende scherper toezicht genomen werde.

17.

Lasterlijke boecken. — Desgelijcken sullen de gedeputeerden doen int stuck van allerlei schandaluuse ende lasterlijke boecken, dat die hijr te lande tot naedeel der religie ende des lants (hoedanige sijn veele boecken der papisten, David-Joristen ende andere) niet gedruckt noch vercocht en werden.

18.

Houwelixordinantie ende verbeteringe. — Om te moegen hebben een seecker houwelixordeninge ende verbeteringe van diversche misbruijcken, voor desen aen de Ed. Mog. heren Staten geremonstreert, is goetgevonden dat de gedeputeerden des sijnodi sullen aenteickenen ende gereset maken eenige voornaemste poincten, den houwelicken staet ende andersins aengaende, ende hijrop versoecken aen de Ed. Mog. heren Staten, dat haere Ed. gelieven wille eenige heren te committeren, met diewelcke de gedeputeerden des sijnodi in communicatie van wegen den kercken mochten comen, om eenmael met assistentie der gecommitteerde heren, alsmede der gedeputeerden des sijnodi van Noorthollant ende specialicken D. WTENBOGAERDI ende andere dienaren ende theologen, hijrinne wat goets te doen ende voorts de met rechte verbodene graden in materie van houwelick wat claerder, soe om der eenvoudiger als der quaetwilliger wille, uijt te drucken.

19.

Ongedoopte by de overicheit te trouwen. — De vrage, off een christelijke overicheit mach toelaten ongedoopte personen met gedoopte tot verijdelinge des christelijken doops, als des zegels der christenheit, getrouwt te worden (waervan voor desen dicwils gehandelt ende vermaent is worden), is uijtgesteld tot den naesten generalem sijnodum. Ende refereert sich dese sijnodus vorder tot het 5 art., hijrvooren gearresteert.

20.

Sake der universiteit tot Leiden. — Wat belangt de sake in de universiteit tot Leiden, waervan articulo 24 des voorgaenden sijnodi tot Rotterdam breeder te sien is, ende wat van den gedeputeerden deses sijnodi daerin gedaen was, namelick dat de heren curatores verstaen, dat men van den professoren int ondertieckenen der Confessie ende des Catechismi niet meer en mach afeijschen dan van den predicanten ende dat sij niet en wisten,

dat de professores daertegen deden of leerden, maer indien datter ijēt vorder was, dat het diende tot eenen generalem synodum, denwelcken sij meinden te sullen voortgaen, soe heeft dese synodus goetgevonden, alsoe de generale synodus bij den Ed. Mog. heren Staten Generael geconsenteert is, dat dese sake tot den generalem synodum gebracht ende de professores theologiae hijrtoe sullen vermaent worden volgende tgene hijrnae geresolveert is.

21.

Opteickeninge der namen der doopelingen. — De opteickeninge der namen der kinderen, die gedoopt worden, ende hare ouders ende getuygen is wederom gearresteert ende belast den classen ende kercken, dieselve door den costers, voorlesers of andere bequame personen te laten doen soovele mogelijk sal sijn, tot op den generalem synodum, alsoe verscheiden redenen sijn, waerom dat sulcx nut ende noodich zij.

22.

Apologia ERASMI ende Nederlantsche Confessie. — Seeckeren brieff JOHANNIS LIJDII om eene Apologia ERASMI Roterodami, bij sijnen vader selve gedaen, alsmede seeckere predicatien over de Nederlantsche Confessie gedaen ende te doen, int licht uijt te geven met oordeel des classis ende gedeputeerden des synodi, is goetgevonden, alsoe ERASMUS hemselven in sijnen schriften verontschuldicht heeft ende Vita ERASMI ex ipsius autographo (als men verstont) onder handen was; item, dat de synodus in dese gelegentheit van tijdt om redenen niet raetsaem en achtet vooralsnoch predicatien over de Confessie uijt te geven; soe is dit uijtgesteld tot op den generalem synodum, ende dat niettemin D. LIJDIIUS int naerstich ondersoeken ende doorgronden der Confessie tot op gelegen tydt sal moegen continueren ende voortgaen.

23.

Dootslagen. — Om niet de moetwillige dootslagen door de vingeren te sien ende lichtelick te pardonneren noch op te houden of hen geleide te geven, gemeret (alsoe de synodus bericht is) dat hen geleide te geven niet en stae in de macht der particuliere heren, soe is alsnoch goetgevonden, dat men hijrvan aen sijn Excellentie ende den Ed. heren Staten remonstreren sal, de oude placcaten te willen renoveren ende soedanige misdadigers (die gemeenlich op onwaerheit pardoen versoecken) geen geloove geven noch pardoen lichtelich verlenen. Ende want door dansspelen ende drinckgelagen ende bijsonder op kermessen ten platten lande selden gebeurt, of daer geschieden schandelijcke moorden ende dootslagen, dat den officieren op peine, daertoe te statueren, wel ernstelich mochte belast worden, soe bij de Ed. Mog. heren Staten als bij den Hove deser provincie opt aenhouden der

gedeputeerden des synodi, dat sulcke dansspelen verboden, gestraft ende geensins met oogluijckinge toegelaten worden; dat ooc sijn Excellentie versoekt werde, den capiteinen niet toe te laten soe lichtvaerdelijcken somwijlen hare soldaten te doorsteken. Sijn ooc de kereken ende classes belast, den gedeputeerden des synodi hiervan waerachtige ende merckelijke exempelen toe te schrijven.

24.

Rethoryckspelen. — Wat betreft den rethorijckspelen ende kamers, waervan in sommigen plaetzen wat gedaen was, is den kercken ende classen belast, ter plaetze, daer misbruijcken (verstreckende tot ontheiliging des naems ende woorts Goods) voorvallen, deselve hare magistraten te kennen te geven ende, soe dit niet en helpt, den gedeputeerden des synodi, om hiervan bij tHof aen te houden, over te schrijven om te beletten.

25.

BELLARMINI refutatio. — Den laesten boeck BELLARMINI De grat. et liber. arbit. te wederleggen heeft de synodus verstaen, dat D. SYBRANDUS dit werck onder handen hebbe, dat ooc int Engelsche dit boeck wederleit zij ende getranslateert mach worden. Is daeromme raetsaem bevonden, indien ijemant vorder ijiet heeft hijtuo dienende, tselve met D. SYBRANDO te communiceren ofte tot den naesten particularem synodum om oversien te worden in te brengen. Ende is bij occasie goetgevonden, dat de professores theologiae sullen aengesproken worden om ex officio de studenten meer tot het naerstich ondersoecken, studia ende lesen der h. schriftuijre ende Catechismi te vermanen ende bij hen aen te houden, dan in soedanige controverse boecken haeren tijdt te verslijten, om eerst een goet fundament te leggen.

26.

Bedevaerden. — De bedevaerden te Hueckelom, Boxtel ende elders te beletten, sal sijn Excellentie ende den Raet van de Ed. Mog. heren Staten Generael gebeden worden dieselve te verbieden als saken, streckende tot naedeel der religie ende des lants, jae tot calumnie ende tot roem bij den vijanden, om last te geven den gouverneurs ende capiteinen, wanneer de superstitieuse dagen van bedevaerden aencomen, hijrin toesicht toesicht te nemen ende te executeren, sonder soedanige bedevaertgangers, betrapt zijnde, vrij te laten of niet rantzoenlick te achten, tot wechneming van calumnieuse geruchten, die hiervan gaen.

27.

Schoelen. — Dewijle ten hoochsten voor den kercken ende landen nutte ende nodich is goede schoelen, ordeninge ende gagije te hebben, sijn belast de gedeputeerden des synodi bij de heren Staten, ende de kercken ende

classes bij haere overicheden aen te houden, dat de dienaren in de electie off aenneminge der schoelmeesters mede geauthoriseert worden ende dat vorder mijnheren Staten gelieve den ingesetenen van den dorpen te belasten ende constringeren tot de gagien der schoelmeesters te contribueren. Sullen de kercken vorder verdacht sijn, dat in den sijnodo generali een goede schoolordeninge geraemt ende bij haere Ed. Mog. gesancieert mach worden, mits midlertijdt de placcaten, opt stuck van de schoolen uijtgegeven, op te soecken ende punctuelick te onderhouden.

28.

Papen onder contributie. — Dat de papen, onder contributie sittende, niet en werde toegelaten soe vrijmoedich in den steden ende landen van deser sijde te comen ende onder sulcken dexsel haere superstitie te vorderen tot schade der religie ende des lants, sullen de gedeputeerden des sijnodi aan den Raet van Staten Generael versoecken.

29.

Dorpen, onder Hollant gelegen, met dienaren te versien. — Is nodich bevonden, dat de dorpen, onder Hollant resorterende, met goede predicanten mochten versien worden, ende sullen oversulcx de gedeputeerden des sijnodi hÿromme bij den Ed. heren Staten aenhouden, ooc ondersoeken door den kercken, classes ende andersins, wat geestelijke goeden dat in sulcken plaetzen sijn, om dieselve tot den kerckendienst ende dienaren aengewent te worden.

30.

Bedieninge der kercken voor den weduwen. — Wat belangt de bedieninge der kercken naet afsterven der dienaren voor de weduwen derselven, blijft dese vergaderinge bij tgene hÿrvan in den synodo te Woerden geresolveert is, totdat bequamelijcker hÿrin sal connen versien worden.

30.

H. THAMMERUS. — HENRICUS THAMMERUS, ingedrunge in den dienst der kercken tot Etten, alsoe hij achtervolgende het getuijchenisse des synodi van Gelderlandt, item Wuerden, Gorichum etc. ongegrondet is in der lere ende onstichtelick is in sijnen handel ende wandel ende nu Martinist, dan anders, waeromme hij ooc uijt de Overbetue gebannen ende tot Woerden ten derden mael geciteert bij tHof van Hollant eindelijk fugitijff geworden is, verclaert daeromme dese sijnodus hem onwaardich te sijn des kerckelicken ministerii ende dat hij in den ministerio, als een looper, niet en behoort geduldet te worden. Ende is daeromme belast den scribae synodi uijt den name deser vergaderinge aen den drossaert tot Heusden te schrijven, alsulkeenen te weren. Ende indien hij THAMMERUS daerop niet en past, sal de classis van Gorichum hÿrop letten ende den gedepute-

teerden des synodi te kennen geven om aen den heren Staten te remonstreren, dat hij geremoveert worde.

32.

Verklaringe over 19 artikel synodi generalis in sGravenhage. — Ende want questie voorgevallen was over het verstant des 19^{en} artikels synodi generalis 1586, nopende de beroepingende ende instellinge der schoelmeesters, is raetsaem bevonden dit gerefereert te werden ad synodum generalem naestcomende ende dat de kercken ende classes vorder aenhouden, gelijk hijrvoor artic. 27 is goetgevonden.

33.

Vraege over de wet Exod. 22 ende Deut. 22. — Aengaende de vraege over de wet Exod. 22 vs. 16, 17 ende Deut. 22 vs. 28, 29, off een manspersoone, hebbende een dochter bedroegen, gehouden zij dieselvige te trouwen, is verclaert, alsoe vele omstandigheden hijrinne vallen in consideratie, dat het goet sal sijn dat dit poinct tot de houwelixe saken, hijrvooren art. 18, ende tot tgene, hetwelcke partic. quaestione 86 synodi Middelburgensis geantwoort is, ende tot den rechtsgeleerden gerefereert te worden.

34.

Vroupersoen een lombardier getrouwt. — Opt artikel van dat een vroupersoon, lidtmaet der kercke, tegen de vermaninge der kercke getrouwt heeft eenen lombardier, is geresolveert, alsoe sij eene openbare schandael der kercke gegeven heeft, dat sij ooc met openbare schultbekenninge voor der gemeente hare gegeven ergernisse bekennen ende, bewijsende datelicke beterschap, in oetmoedicheit ende nedericheit sonder pracht ende prael haerselven dragen, ooc belijdende dat haer haers mans handelinge mishaege, soeveel in haer is bij haren man om soedanigen neringe van woekeren te verlaten ende andere eerlijke hanteringe ter hant te trecken (als christelick ende recht is) aenhouden sal ende hem soecken te induceren om, aldus der kercke satisfactie gevende, tot den avontmale des Heren toegelaten te werden.

35.

Een man niet willende toelaten sijn huijvrouw totten avontmale. — Een man, met tijrannie ofte fortse soeckende sijn huijvrouw van het avontmael des Heren af te trecken, sal door den kerckenraet aengesproken ende sulcx nae te laten vermaent werden. Ende helpt dit niet, soe sal men hem der overicheit te kennen geven, ten einde hij bestrafft ende belettet werde met autoriteit nae behooren.

36.

Praeparaten tot den generalem synodum. — Om te maken praeparaten tegens den naesten particularem synodum om bequamelick tot het houden des

generalen synodi te comen, is goetgevonden ende belast den classen, dat sulcx geschiede.

37.

Augsb. Confessie. — De Augsburchsche Confessie te onderschrijven ende dat wederom de orthodoxe derselve confessie de Nederlantsche Belijdenisse tot breder verclaringe, om tot vereeniging te comen, onderschrijven mochten, alsoe dit allen kercken aengaet, is het gerefereert ad synodum generalem.

38.

Acta der synoden te contraheren. — De acta der voorgaenden generale synoden ende wat vorder in den particularen synoden goetgevonden is, dienende tot stichtinge ende ordre der kercken, te contraheren om daarmede den jongen kerkendienaren ende den generalen synodo te dienen, sonder tselve te laten drucken, is goet ende raetsaem bevonden, ende sal tselfde nae communicatie met den gedeputeerden des synodi tot den synodum generalem moegen gebracht werden.

39.

ADAMUS BILLICHIUS. — Alsoe sijn Ghen. den grave van Culenborch etc. aen dese vergaderinge geschreven heeft, dat sijn Ghen. ADAMUM BILLICHIUM tot eenen dienaer der kercke tot Culenborch beroepen hadde etc. ende versocht, dat alsulke beroepinge mocht voortgaen, soe is goetgevonden ADAMUM BILLICHIUM te ontbieden ende met hem te handelen om hem te dissuaderen de beroepinge tot Culenborch te volcomen ende goetwillich daarvan te desisteren, als een sake voor hem bij den kercken niet profijtelick, ende oversulcx sijn Ghen. te bedancken. Sal ooc sijn Ghen. van Culenborch dienstelicken van wegen des synodi versocht werden bij inductie, dat sijn Ghen. gelieven wille int regart van sijn Ghen. reputatie ende des persoens ADAMI BILLICHI, dewelcke, hoewel hij met den kercken versoent is, nochtans de kercke tot Culenborch, als aldernaest de frontieren van Hollant ende Wtrecht gelegen, niet soe stichtelick en sal connen bedienen, hem van de beroepinge, op hem gedaen, te ontslaen, mits dat van wegen deser vergaderinge sijn Ghen. eenen bequamen persoen tot eenen dienaer sal gepresenteert worden etc. Ende sijn hijrtoe versocht ende gelastet D. JOHANNES WTENBOGAERT met eenen der gedeputeerden des synodi, om bij sijn Ghen. tot Culenborch dit te verrichten.

40.

Geexamineerde ende toegelatene ad ministerium. — De studenten theologiae ende andere, diewelcke tot den kerckendienst binnen desen jaere geexamineert ende toegelaten sijn ten overstaen der gedeputeerden des synodi, waren :

In den classe van Dordrecht, ten overstaen FRANCISCI LANSBERGII ende

JOHANNIS DEBETZII, gedeputeerden des synodi, SAMUEL NICOLAI, studiosus theologiae, om te dienen der kercke in Nieuw-Beijerland. Actum den 27 Septemb. 1605.

Alsnoch, present dieselve gedeputeerde des synodi, WILHELMUS BASTINGIUS, studiosus, om te dienen de kercke van Heinoort. Actum den 6 Junij 1606.

In den classe van Leijden, ten overstaen FRANCISCI LANSBERGII ende FESTI HOMMII, gedeputeerden des synodi, JOHANNES ARNOLDI, om te dienen de kercke tot Leiden. Actum den 7 Martii 1606.

Alsnoch, praesente FESTO HOMMIO voorsz. ende JOHANNE DEBETZIO, ISAACUS FREDERICI, om te dienen de kercke tot Noortwyck. Actum den 10 April 1606. Beide studiosi theologiae.

In den classe van der Goude JACOBUS DE RHOO, studiosus, om te dienen de kercke tot Nieuwerkerke in Schieland, ten overstaen FESTI HOMMII ende JOANNIS DEBETZII. Actum den 4 April 1606.

In den classe van Rotterdam, praesente FRANCISCO LANSBERGIO ende DANIELE DOLEGIO, gedeputeerden des synodi, REINERUS BORREMAN, eertydts was pastor int lant van Luyck, om te dienen de kercke in Roon. Actum den 26 Septemb. 1605.

Alsnoch, praesente LANSBERGIO ende FESTO HOMMIO, SAMUEL GRUTHERUS, studiosus theologiae, om te dienen de kercke tot Delfshaven. Actum den 10 Octob. 1605.

Item alsnoch, praesente FRANCISCO LANSBERGIO ende JOHANNE DEBETZIO, CONRADUS MARCHINIUS ¹⁾, om te dienen in de kercke tot Capelle. Actum den 12 Decemb. 1605.

41.

Ondervraginge van de Confessie ende Catechismo. — Opt artikel van te ondervraegen in den classen aengaende de Confessie ende den Catechismus, alsoe mijnheren Staten Generael eenen generalem synodum gehouden te werden bestemt hebben ende den kercken niet hoogers dan de suijsverheit der lere te bewaren tot Goods eere ende salicheit der menschen gerecommandeert is, heeft de synodus goetgevonden, dat alle dienaren des woorts Goods, onder desen synodum resorterende, sullen vermaent ende belast werden de Nederlantsche Confessie ende Catechismus, in den kercken deser landen gebruyckelick, met naersticheit te doorlesen, ende indien ijemant ijert soude moegen aenmercken, daerop hij soude achten dat behoorde gettelt te worden, dat hij tselfde sal te kennen geven ende met goede gronden ende redenen bekleden, soe haest hem moegelick syn sal, al waer

¹⁾ In O is hierboven geschreven „studiosus”.

het ter naester vergaderinge des classis, welverstaende dat sulcx reciproce in stillicheit gehouden ende niemant buijten de vergaderinge sal gecommuniceert worden, veel weiniger daarvan pro concione te handelen, totdat hetselvfde tot den particulieren sijnodum sal gebracht ende, tot den generalen gedirigeert zijnde, daarvan uijt Goods woort decisie sal gedaen ende resolutie genomen zijn, op poenam van kerckelicke censure ingevalle van contrarie te doen. Sijn ooc gedeputeert uijt name deses sijnodi D. JOHANNES WTENBOGAERT, D. CODDAEUS, professor, ende D. NATHANAEL MARLANDI ende EGBERTUS AEMILIUS, om van wegen deser vergaderinge hen te voegen bij den professoren facultatis theologiae ende den regenten der collegien theologiae tot Leiden, om dieselvige met vriendschap aen te spreken ende versoecken, dat hen, der vergaderinge deses sijnodi te dienste, gelieve de Confessie ende Catechismus als vooren te doorsien ende tgene zij vinden sullen aenmerckinge waerdich te sijn, sulcx den voornoemden gecommiteerde broederen willen te kennen geven, om daarvan aen den particularem sijnodum ende volgens tot den generalem in te brengen, om nae Goods woort oordentelick gedeceideert te werden, mits dat ten wederzijden soedaenige aenmerckingen niet en sullen worden gedivulgeert ende dat, om te vermijden alle controversien soeveel doenlick sijn sal, de studenten theologiae tot naerstich ondersoek des Catechismi ende voornamelick der h. schriftuijre sullen werden vermaent, alles om rust ende eenicheit in de kercken te bewaren, totdat bij den generalem sijnodum ordre ende decisie hiervan gestelt ende gedaen syn sal. Ende want dese sake allen kercken aengaet, soe heeft dese sijnodus vorder goetgevonden, dat dese acte aen den anderen particularen sijnoden ende kercken deser Geconfedereerde Provinciën gesonden sal worden. Ende sullen dieselve sijnoden dienstelick bij desen gebeden sijn, hijrinne bij den dienaren haerer classen aen te houden ende tgene sijn aenmerckinge waerdich bevinden sullen, aen haere particuliere sijnoden innebrengen om te overwegen, hoe dat het allerbest tot den generalem sijnodum sal moegen gebracht werden etc.

42.

Nederlantsche Confessie te confereren. — De Nederlantsche Confessie, verscheidelick in woorden doch een in substantie gedrukt zijnde, te doorsien ende met de oudste, item het Latijnsche ende Fransche exemplaar, bij den Fransche kercken bewaert, te confereren, is raetsaem bevonden door den gedeputeerden des sijnodi gedaen ende mede tot het voorgaende artikel gerefereert te werden.

43.

Prive doop tot Breda. — De doope int prive voor weinige personen in de kerckencamer te bedienen om sommiger swacken wille onder den volcke,

specialiken tot Breda, wort getolereert tot op den generalem sijnodum, sonder in consequentie te trecken, mits aerbeidende het volck daervan te ontwennen.

44.

Visitatores. — Visitatores classium sijn gestelt voor desen jaere in den classe van Dordrecht: BALTHASAR LYDIUS ende HENRICUS SWALMIUS junior; Delff: ISAACUS NERANUS ende ALBERTUS AB OSTERWYCK; Leyden: ESAIAS GALLUS ende DAVID JACOBI; Goude: THEODORICUS HERMANNI ende TIELMANNUS CUPUS; Rotterdam: NICOLAUS GREVINCHOVIUS ende HUGO BEIERUS; Gorichum: GEDION SONNEVELT ende MATHIAS VAN RECHT; Briel: CORNELIUS DAMMAN ende WILHELMUS QUIRINI; Haghe: WINANDUS SCHUILIUS ende JOHANNES LAMOTIUS; Woerden: PETRUS PETREIUS ende JACOBUS WILHELMI.

De dienaren int graefschap van Buijren sullen deputeren onder haer, die-welcke de visitatie doen ende van den stant harer kercken aen den sijnodum rapport doen sullen.

45.

Classis sinodalis. — De classis sijnodi is geordineert de classis van Gorichum om de uijtschrijvinge des naesten particulieren sijnodi te doen, waertoe sij ooc van den gedeputeerden des synodi (ingevalle den tydt vereijst haeste) sullen gewaerschout werden.

46.

Crijchsleger te bedienen. — Den krijchsleger te bedienen, volgen die van Woerden ende daernae die van der Goude, elck den tijdt van twee maenden de bedieninge in den leger waer te nemen.

47.

Gedeputeerde des sijnodi. — Sijn vercooren tot gedeputeerden deses sijnodi in plaetse der afgaenden CASPARUS GREVINCHOVIUS ende JOHANNES BERNARDI, dienaren der kercke tot Rotterdam ende Delff respective.

Op den sijnodum van Gelderlant te verschijnen, is gedeputeert JODOCUS GEYSTERANUS, dienaer tot Gorichum.

Tot den sijnodum van Noorthollandt, neffens JOHANNEM BECIUM, NATHANAEL MARLANDI, dienaer tot Schiedam.

Tot den sijnodum van Groningen te reisen, is opgeleit EGBERTO AEMILIO, dienaer tot Leiden.

Welverstaende, indien der gedeputeerden des sijnodi van Suijdthollandt een quame te sterven, soo sal de oudste der afgaenden in de plaetse des overledenen hijrmede bestemt zijn. Ende indien ooc der anderen een quame cranck te worden ende te sterven ofte door nootsaken verhindert

worde, soe sal alsdan die de naestmeeste stemmen gehadt heeft de plaetze desselven vervullen.

48.

Vermaningen in den synodo te doen. — De vermaningen, in den naesten particulari synodo voor te doen, is opgeleit eenen uyt den classe van der Goude, ende nae, eenen uijt den classe van Rotterdam.

49.

Vermaninge int einde deses synodi. — De vermaninge int einde deses synodi is gedaen door EGBERTUM AEMILIUM uijt den classe van Leiden, verclarende den text 1 Cor. 16 vs. 13, Waect, staet int geloove etc.. Ende is van de vergaderinge seer ¹⁾ bedanckt.

50.

Censura, dancksegginge tot Godt ende bedanckinge. — Censura is gehouden ende de vergaderinge voor desen met een gebeth ende dancksegginge tot Godt geeindicht zijnde, sijn mijnheren de gecommitterden ende de broederen, uyt anderen synoden tot dese vergaderinge gesonden, mitsgaders de gantsche vergaderinge, voor haer goede assistentie, raet ende advijs, insgelijcken mijnheren der stadt Gorichum voor de eere ende vriendschap, den synodo gedaen, door den praesidem, assessorem ende scribam bedanckt geworden. Aldus geeindicht ende gedaen binnen der stadt Gorichum den XII Augusti anno XVII^{CVI}.

JOHANNES BECIUS, hujus synodi praeses ss.

JAN BARENTSZEN, assessor.

CASPAR GREVINCHOVIUS, scriba synodi. ²⁾